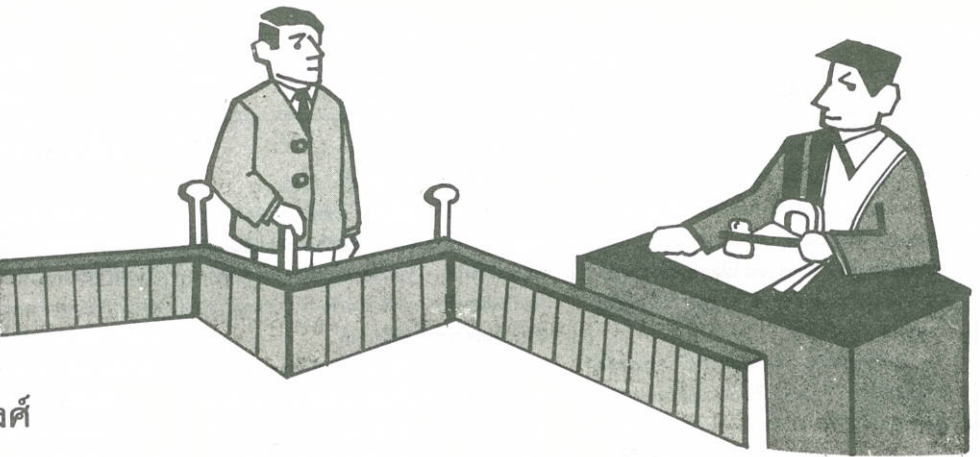

เช็คแดงไม่ติดคุก

* โชติช่วง ทังวงศ์

"เช็ค" เป็นตัวเงินชนิดหนึ่งซึ่งนิยมใช้กันมานานและรู้จักกันทั่วไปในปัจจุบัน

แต่เดิมเช็คเป็นเรื่องทางแพ่ง และหากออกเช็คชำระหนี้โดยส่อให้เห็นถึงเจตนาทุจริตที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็ค ก็อาจเป็นความผิดในทางอาญารฐานฉ้อโกงให้ต้องโทษจำคุกและปรับได้ ต่อมามีกฎหมายพิเศษบังคับใช้แก่คดีเกี่ยว

กับเรื่องเช็คโดยเฉพาะ คือพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2497 ซึ่งเป็นกฎหมายในสวนอาญา ทำให้การใช้เช็คมีการควบคุมบังคับให้รัดกุมยิ่งขึ้น กล่าวคือ หากผู้ใดออกเช็คชำระหนี้ไปแล้ว ต่อมาเช็คเรียกเก็บเงินไม่ได้ ผู้นั้นก็อาจถูกดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจาก

* ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ภาค 3 อาจารย์พิเศษคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชและมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต : LL.M. TEMPLE UNIVERSITY, U.S.A.

การใช้เช็คจะต้องติดคุก ทำให้มีความนิยมใช้เช็คกันอย่างกว้างขวาง อันเป็นผลดีต่อการประกอบธุรกิจการค้าและความเจริญในทางเศรษฐกิจของชาติด้วย

อย่างไรก็ตาม ในทางกลับกันก็ปรากฏว่ามีผู้ไม่สุจริตนำพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คไปใช้ในทางขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยหาโอกาสเอากฎหมายฉบับนี้เป็นเครื่องมือในการบีบบังคับลูกหนี้ ซึ่งจะต้องรับผิดชอบทางแพ่งให้มารับผิดในทางอาญา ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนผู้สุจริต และมีผลกระทบกระเทือนต่อวงการค้าธุรกิจ วงการธนาคารเป็นอันมาก จึงมีการแก้ไขพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คโดยประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 196 ก่อน จนปัจจุบันมีพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ออกมายกเลิกกฎหมายฉบับเก่าและใช้กฎหมายฉบับใหม่แทนตั้งแต่วันที่ 28 สิงหาคม 2534 ซึ่งในส่วนโครงสร้างนั้นก็เหมือนกฎหมายเก่า เพียงแต่กำหนดรายละเอียดต่าง ๆ ของความผิดให้กระชับเข้ากว่าเดิม เพื่อลดปัญหาที่เกิดขึ้นแต่ก่อนและลดภาระการตีความของศาลให้น้อยลงด้วย

บทบัญญัติ - พระราชบัญญัติว่าด้วยความ

ผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฉบับใหม่ที่กำหนดความผิดคือ มาตรา 4 ที่ว่า "ผู้ใดออกเช็คเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย โดยมี ลักษณะหรือมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- 1 เจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็คนั้น
- 2 ในขณะที่ออกเช็คนั้น ไม่มีเงินอยู่ในบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินได้
- 3 ให้ใช้เงินมีจำนวนสูงกว่าจำนวนเงินที่มีอยู่ในบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินได้ในขณะที่ออกเช็คนั้น
- 4 ถอนเงินทั้งหมดหรือแต่บางส่วนออกจากบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินตามเช็คจนจำนวนเงินเหลือไม่เพียงพอที่จะใช้เงินตามเช็คนั้นได้
- 5 ห้ามธนาคารมิให้ใช้เงินตามเช็คนั้นโดยเจตนาทุจริต

" เมื่อได้มีการยื่นเช็คเพื่อให้ใช้เงินโดยชอบด้วยกฎหมาย ถ้าธนาคารปฏิเสธไม่ใช้เงินตามเช็คนั้น ผู้ออกเช็คมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ"

โดยที่พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้ เช็ค ไม่ว่าจะ เป็นกฎหมายฉบับ

เก่าหรือฉบับใหม่เป็นกฎหมายสวนอาญา ความผิดนี้จึงต้องประกอบด้วยเจตนาทางอาญา เป็นส่วนสำคัญ กล่าวคือ การออกเช็คที่จะเป็นความผิดตามพระราชบัญญัตินี้จะต้องมีเจตนากระทำความผิดทางอาญาตามหลักกฎหมายอาญาทั่วไป เช่นตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฉบับใหม่ข้างต้น ผู้สั่งจ่ายเช็คจะต้องมีเจตนาที่ต้องด้วยประการใดประการหนึ่งในห้าประการที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 เช่น

1 ออกเช็คโดยเจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็คนั้น

2 ฯลฯ

เจตนาดังกล่าวนี้เป็นข้อเท็จจริงอันหนึ่งซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความผิด ดังนั้น มิใช่ว่าบุคคลออกเช็คแล้วไม่มีเงินใช้ตามเช็คจะเป็นความผิดอาญาต้องติดคุกเสมอไป

ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างข้อเท็จจริงของการออกเช็คเพื่อให้เป็นประกันการชำระหนี้ ซึ่งถือว่าไม่มีเจตนากระทำความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค

ฎีกาที่ 988/2513 ข้อเท็จจริงได้ความว่า จำเลยกู้เงินผู้เสียหายโดยจำเลยออกเช็คให้ไว้เป็นประกันหนี้เงินที่ยืมและตกลงกันว่า จำเลยจะชำระเงินให้ผู้เสียหายเองไม่ต้องไปขอรับเงิน

จากธนาคาร ต่อมาผู้เสียหายนำเช็คไปขึ้นเงิน แต่ธนาคารปฏิเสธการจ่าย

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า จำเลยออกเช็คให้ผู้เสียหายเพื่อประกันหนี้เงินยืมผู้เสียหายกับจำเลยมิได้ประสงค์จะให้ออกเช็คเป็นการชำระหนี้ โดยจำเลยจะชำระเงินให้ผู้เสียหายเอง ไม่ต้องเอาเช็คไปขอรับเงินจากธนาคาร ดังนี้ เมื่อผู้เสียหายเอาเช็คไปขึ้นเงินไม่ได้ จำเลยย่อมไม่มีความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค

ฎีกาที่ 1378/2515 ข้อเท็จจริงได้กล่าวว่า ผู้เสียหายกับจำเลยเล่นแชร์วงเดียวกัน แชร์วงนี้มี 27 มือ มือละ 6,000 บาท ต.เป็นหัวหน้าวง ประมูลกันเดือนละครั้งและผู้ประมูลได้ต้องออกเป็นเช็คฉบับละ 6,000 บาท ให้แก่หัวหน้าวงเพื่อมอบให้แก่ผู้ที่ยังประมูลไม่ได้ยึดถือไว้เป็นประกันการชำระหนี้ จำเลยประมูลแชร์ได้และออกเช็คให้ ต. ไว้ ต่อมาผู้เสียหายประมูลได้ ต. เก็บเงินจากจำเลยมาแล้วเอาไปใช้หมด ไม่มอบให้ผู้เสียหาย ผู้เสียหายจึงไม่ได้คืนเช็คที่จำเลยออกให้และนำไปขอรับเงินจากธนาคาร ซึ่งธนาคารปฏิเสธการจ่าย ผู้เสียหายจึงดำเนินคดีกับจำเลย

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ผู้เสียหายกับจำเลยเล่นแชร์วงเดียวกัน ผู้ที่ประมูลแชร์ได้ต้องออกเช็คให้แก่หัวหน้าวงเพื่อมอบให้แก่ผู้ที่ยังประมูล

ไม่ได้ยึดถือไว้เป็นประกันการชำระหนี้ และหัวหน้าวงเป็นผู้รวบรวมเงินจากลูกวงไปให้แก่ผู้ที่ประมูลแชร์ได้ จำเลยประมูลแชร์ได้และได้ออกเช็คให้แก่หัวหน้าวง เพื่อมอบให้แก่ผู้ที่ยังประมูลไม่ได้ ซึ่งมีผู้เสียหายรวมอยู่ด้วย ต่อมาผู้เสียหายประมูลแชร์ได้ จำเลยก็ชำระเงินค่าแชร์โดยส่งมอบแก่หัวหน้าวงแล้ว จำเลยไม่มีหนี้ที่จะต้องชำระเงินตามเช็คที่ออกให้เป็นประกันการชำระหนี้แก่ผู้เสียหายต่อไปอีก ดังนั้น แม้ธนาคารปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คของจำเลย จำเลยก็ไม่มี ความผิด

ฎีกาที่ 61/2536 ข้อเท็จจริงได้ความว่า จำเลยออกเช็คชำระหนี้ค่ากระจกให้โจทก์ โดยมี ข้อตกลงว่าเมื่อเช็คถึงกำหนดจำเลยจะนำเช็คใหม่หรือเงินสดมาแลกเช็คไป

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า จำเลยสั่งจ่ายเช็คพิพาททั้งสามฉบับให้แก่โจทก์เพื่อแทนเช็คจำนวน 10 ฉบับ ที่จำเลยได้สั่งจ่ายชำระหนี้ค่ากระจกให้แก่โจทก์ และธนาคารปฏิเสธการ

จ่ายเงิน โดยมีข้อตกลงกันว่าเมื่อเช็คพิพาทถึงกำหนดจำเลยจะนำเช็คใหม่ หรือเงินสดมาแลกเช็คพิพาทไปจากโจทก์ โดยไม่ให้โจทก์นำเช็คเรียกเก็บเงินจากธนาคาร ถือได้ว่าจำเลยออกเช็คพิพาททั้งสามฉบับให้แก่โจทก์โดยมีเจตนา

เพื่อให้เป็นประกันการชำระหนี้ที่โจทก์เรียกเก็บเงินตามเช็คทั้งสิบฉบับของจำเลยไม่ได้ หาได้มีเจตนาที่จะให้โจทก์นำเช็คพิพาทไปเรียกเก็บจากธนาคารตามวิธีการในทางแพ่งของกฎหมายลักษณะตัวเงินไม่ แม้ธนาคารจะปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คพิพาททั้งสามฉบับ การกระทำของจำเลยก็ไม่เป็นความผิด

จากแนววินิจฉัยของศาลฎีกาทั้งสามเรื่องข้างต้น ก็พอจับหลักเกณฑ์ได้ว่า การออกเช็คเพื่อเป็นการประกันการชำระหนี้ ไม่มีเจตนาจะให้นำเช็คไปเรียกเก็บเงิน แต่ผู้ทรงเช็คก็ยังคงเอาไปเรียกเก็บเงิน ดังนี้ แม้เช็คดังกล่าวนี้